

ДҮНЭНИМИЗИ ӨЛРЭНЭК. САБАҢЫМЫЗА КӨРПҮ САЛАГ

ҲАҶЫ АСЛАН АШУРОВ

XIX асрнинг соғу ва XX асрнинг башлангычында тиҷарәт Бақынның иттисади һөҗәтинда мүнүм рол ойнамышдыр. Оңун ән көркәмли нумајәндәләриндән бири һаҷы Аслан һаҷы Гурбан оғлу Ашуров олмушдыр.

О. 1829-чу илдә Бақыда танымышп тачир әиләсиндә дунјаја көз ачмышдыр. Аслан һәлә ушаг јашларындан дәрин ағлы, зәкасы илә гардаш вә баҷыларындан фәргләнишди. Атасының тиҷарәт ишләрини өз әлине алыгдан сонра тезликлә танынмаға башламыш, мөшһүр тачир олмушдыр.

1876-чы илдә чар һөкүмәти Азәрбајҗанда биринчи вә биринчи дәрәҗәли тәмир рутбәләри тәсис едәркән һаҷы Аслан Ашуров биринчи дәрәҗә ләјнҗ көрүлән илк тачир олмушдыр. Јери кәлмишкән милләт атасы Н. З. Тағыјев бу рутбәни јалныз 1882-чи илдә алмышдыр.

Һаҷы Аслан «саңдыг миллиончусу» дејилди. О. өз капиталыны мөхтәлиф ишләрә сәрф едән бөјүк мүлкәдар иди. Оңун Ставропол дијарында әкин јерләри, Шымали Гафгазда вә Иранда дәһирманлары, Азәрбајҗанын мөхтәлиф јерләриндә «әллаф» (арпа, буғда, ун, јем алышвериши илә мөшһүр олан дүкәнлар «әллаф» дүкәнлары адынырды) дүкәнлары варды.

Бақыда нефт торпағлары сатылан заман һаҷы Аслан Абшероғи јарымдасында бөјүк саһә алыб буруғлар газ-

дырмышды.

Ашуровлар әиләси кәјүнјә ишләриндә де фәал иштирак етмишләр. Һаҷы Гурбан Ашуров Бақы шәһәриндә бир мәсҗид вә һамам тикдирмишди («Һаҷы Гурбан мәсҗиди»). «Һаҷы Гурбан һамамы индики Гасым Исмајылов күч. 19). Һаҷы Аслан Ашуров исә ики һамам («Мәрданә» вә «Зәнәнә») инша етдирмишди. Тәссүф ки, әсл меҗарлыг әбидәси олан «Һаҷы Аслан Ашуров» һамамлары (Һүсејн Чавид күчәси, 37) һазырда тәсадүфи шәхсләр тәрәфиндән «Саунаја» чеврдимишдир.

Академик тәһсил олмаса да Һаҷы Аслан кениш дунјақөрүкә мачик олмушдыр. О. ортаңчыл оғлу Аға Ашурову Алманијада мүнәндистехнолог сәнәти үзрә охутдурмуш. Нәриман Нәриманова исә һәр ај 25 манат вәсаит көндәрмишди. Орта бөјүк, көзәл вүҗудлу Һаҷы Аслан тәбиәтҗә сәрт, өткәм, бирели олмушдыр. Мәрһүм драматурғумуз Чәфәр Чабарлының «1905-чи илдә» әсәриндәки Әмираслан бәј Саламов сурәти Һаҷы Аслан Ашуровун прототипидир.

Һаҷы көзәл әилә башчысы иди. О Ираның Кирманшаһ шәһәринин ханы Һаҷы Мирзәчавадын гызы Мәшәдханым илә әилә һәјәти гурмуш вә өмрүнүн соңуна кими бу издивача садиғ галмышдыр. Һаҷының 8 өвләди олмуш вә ортаңчыл оғлу Аға Ашуров Азәрбајҗан Демократик Республикасы һөкүмәтиндә ти-

ҷарәт вә сәнајә назири ишләмишдир. (Фәтәли Хан Хојскинин II коалицион һөкүмәти. 17.VII. 1918 — 16.XII. 1918).

Һаҷы өзү дә сијаси-ичтимаи фәалијјәтдән кәнарда галмамышдыр. Бақы Шәһәр Думасының даими үзвү олмушдыр. Тәсадүфи дејилки, вәфат едәркән оңун чәназәси 3 күн дума бинасында сахланмыш, Бақы чамааты оңунла видалашма мәрасиминә ахын-ахын кәлмишдиләр. Һаҷы Аслан гарақурвучу-монархист «Сојуз русско-го народа» тәшкилатының да үзвү олмушдыр. Дөвләт гаршысында хусуси хидмәтләринә көрә чар һөкүмәти тәрәфиндән III дәрәҗәли Станислав ордени вә 90 миғгаллыг (384 грам) бојундан асылан «Гызыл медалла» тәлғиф олунмушду (1 миғгал — 4.266 грам).

Һаҷы Аслан һансы хидмәтләринә көрә рәс императорунун сәхавәтинә ләјнҗ олмушду? 1905-чи илин јайында Бақыда фәһлә чыхышлары бөјүк вусәт алмышды. Тәғилләр, нумајишләр күнбөкүн кенишләнирди. Белә бир вахтда буржуазияның ајры-ајры дәрәҗәли бирләшмәҗә башладылар. 1905-чи илин ијунунда онларың тәшәббусу илә «Барышыг Комитеси» јарадылды. Бақы шәһәр Думасы тәрәфиндән комитәҗә 28 үзв сенилды. Онларың сырасында Бақы Дөвләтчиләриндән Кәблә Ибраһил Һаҷыјев, Исабәј Һачински, Нуру бәј Әмирасланов, Тағы бәј Сәфәрәлијев, Мирзә Әсәдуллајев, Кәблә Абдулла Зәрбәлијев, Әлимардан бәј Топчибашов вә Әһмәд бәј Ағајев дә вар иди.

Буржуазияның «гаймағларыны» әһәтә едән бу комитәнин бир үзвү дә Һаҷы Аслан Ашуров иди. О дөврәдә белә бир һөрмәтли обғана сечилмәк һәр кәсә нәсиб олмурду. Комитәни јаратмагдан мәғсәд пролетарнат илә буржуазияны барышдырмағ вә онлары ваһид бир мәғсәд уғрунда мүбаризәҗә истиғамәтләндирмәк иди. Шөхәв нүфузларыңдан истифадә едән комитә үзвләри күтлөләр араһсына чыхыр, мөхтәлиф вәдләр верирдиләр. Белә бир тәдбирин һәјәтә кечирилмаси өз мүсбәт тәсирини мөһтәб вахт кестәрди. 1905-чи ил ийгилабы Бақыда бир нәтиҗә вермәди.

Сырф буржуа нумајәндәси олан Һаҷы Аслан Ашурову идеаллашдырмағ, фикриндә дејилик. Лакин оңу билдирик, истәр миллиончу олсан, истәр сә дә һәмбал, халыг гаршысында хидмәти олан адам уңудула билмәз. Һаҷы Аслан Ашуров белә шөхәв јәтләрәндир.

Һафиз САДИН

Haji Aslan Haji Gurban oglu Ashurov

In the late 19th and early 20th centuries, trade played an important role in the economic life of Baku. One of its most prominent representatives was Haji Aslan Haji Gurban oglu Ashurov.

He was born in 1829 in Baku to a well-known merchant family. As a child, Aslan was distinguished from his brothers and sisters by his deep intellect and intelligence. Shortly after taking over his father's business, he got famous and became a well-known merchant.

In 1876, when the tsarist government established the ranks of first and second degree merchants in Azerbaijan, Haji Aslan Ashurov was the first merchant to be awarded the first degree. By the way, the father of the nation H.Z. Tagiyev received this rank only in 1882.

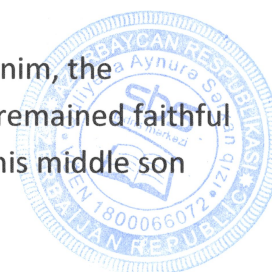
Haji Aslan was not a "box millionaire". He was a great landowner who spent his capital on various things. He had arable lands in the Stavropol, mills in the North Caucasus and Iran, and "allaf" shops (shops selling barley, wheat, flour, and fodder were called "allaf" shops) in various parts of Azerbaijan.

When oil lands were sold in Baku, Haji Aslan bought a large area on the Absheron Peninsula and had wells drilled.

The Ashurov family also took an active part in charity work. Haji Gurban Ashurov built a mosque and a bathhouse in Baku ("Haji Gurban" Mosque, "Haji Gurban" Bath, now 19 Gasim Ismayilov Street), and Haji Aslan Shukurov built two baths ("Mardana" and "Zanana"). Unfortunately, "Haji Aslan Ashurov" baths (37 Huseyn Javid Street), a real architectural monument, have now been turned into saunas by random people.

Although he did not have an academic education, Haji Aslan had a wide worldview. He had his middle son Aga Ashurov studied engineering and technology in Germany, and sent 25 manats a month to Nariman Narimanov. Haji Aslan, slender and of medium height, was tough, arrogant and angry by nature. The image of Amiraslan bey Salamov in the work of our late playwright Jafar Jabbarli in 1905 is a prototype of Haji Aslan Ashurov.

Haji was a wonderful head of the family. He married Mashadkhanim, the daughter of Haji Mirzajavad, the khan of Kermanshah, Iran, and remained faithful to this marriage until the end of his life. Haji had 8 children and his middle son

Aga Ashurov worked as the Minister of Trade and Industry in the Government of the Democratic Republic of Azerbaijan (Fatali Khan Khoyski's 2nd Coalition Government, 17.07.1918-16.12.1918).

Haji himself did not stay away from his political and social activities: he was a permanent member of the Baku City Duma. It is no coincidence that at the time of his death his body was kept in the building of the State Duma for 3 days, and Baku people flocked to say goodbye to him. Haji Aslan was also a member of the monarchist organization "Union of the Russian people". For special services to the state, he was awarded III degree Order of Stanislav and the Gold Medal of 90 shekels (384 grams) (1 shekel - 4266 grams) by the tsarist government.

For what services did Haji Aslan deserve the generosity of the Russian emperor? In the summer of 1905, workers' demonstrations in Baku became widespread. Strikes and demonstrations grew day by day. At the same time, various factions of the bourgeoisie began to unite. In June 1905, on their initiative, the Reconciliation Committee was established. The Baku City Duma elected 28 members to the committee. Among them there were Baku statesmen Kabla Israfil Hajiyev, Isabay Hajinsky, Nuru bey Amiraslanov, Tagi bek Safaraliev, Mirza Asadullayev, Kabla Abdulla Zarbaliyev, Alimardan bek Topchibashov and Akhmad bek Agayev.

Haji Aslan Ashurov was also a member of this committee, which covered the best and brightest of the bourgeoisie. At that time, not everyone was lucky enough to be elected to such a prestigious body. The purpose of creating the committee was to reconcile the proletariat and the bourgeoisie and to direct them to the struggle for a common goal. Using their personal influence, the committee members went out to the masses and made various promises. The implementation of such an event has shown its positive effect for some time. The revolution of 1905 did not yield any results in Baku.

We do not intend to idealize Haji Aslan Ashurov, a purely bourgeois representative. But we know that whether he is a millionaire or not, the person who served the people cannot be forgotten. Haji Aslan Ashurov is one of such personalities.

Hafiz Sadikh

